

*Віталій КІМАКОВИЧ,
Андрій ФЕДОРОВИЧ
(Дрогобич)*

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

В умовах глобальних трансформацій та інтеграції України в європейський освітній простір, проблема підготовки майбутнього вчителя набуває стратегічного значення. Професійна діяльність педагога слугує інтелектуальному зростанню та духовному відродженню нації. Впровадження концепції «освіти впродовж життя» актуалізує потребу підвищенні якості вищої педагогічної освіти, метою якої є підготовка фахівця нового типу – адаптивного, гнучкого, ціннісно орієнтованого, здатного до безперервного самовдосконалення.

Модернізація освітнього процесу у педагогічних закладах вищої освіти спрямована на формування професійної компетентності, розвиток суб'єктності вчителя та забезпечення конкурентоспроможності (В. Андрущенко [1], В. Вишківська [2], І. Доброскок, М. Євтух [4], І. Красюк, Н. Ничкало, О. Петренко, Т. Паска, В. Шпак та ін.). Основними тенденціями розвитку педагогічної освіти є «демократичність, багатoproфільність, багатоваріантність, різноманітність навчальних планів та програм, гуманістична та практична спрямованість,...», а також полікультурність, що скеровані на виховання інтелектуально вільної особистості, здатної до творчості, сповідання гуманістичних цінностей [4, с.79].

Безперечно, підготовка педагогічних фахівців відходить від жорстких стандартів на користь варіативності (забезпечення індивідуальних освітніх траєкторій та різноманітності програм), багатoproфільності (поєднання вузької спеціалізації з універсальними компетентностями), демократичності (відкритості системи та рівноправної взаємодії учасників освітнього процесу). Значна увага зосереджується на цифровізації та прагматизмі, з метою посилення практичної спрямованості педагогічної освіти і поєднання з міжнародним досвідом [4].

Важливою особливістю поліпшення підготовки майбутніх вчителів є оновлення змісту та форм організації освітньої роботи у педагогічних ЗВО. Основний акцент зміщується з обсягу знань на їхню функціональність та відповідність українським і європейським стандартам. Змінюється структура навчання через можливість вибору дисциплін, що дає змогу студенту формувати унікальний професійний профіль. Навчальні плани фокусуються на здатності випускника ефективно діяти в реальних умовах сучасної школи (інклюзія, цифровізація, STEM-освіта тощо). Відбувається подолання розриву між теорією і практикою, загальною та професійною підготовкою [3].

Підготовка майбутніх вчителів скерована на досягнення балансу між високими вимогами (цифрова грамотність, гнучкість, реалізація реформ) та складними реаліями (низька мотивація, соціальна недооцінка). Її ключовими особливостями, на думку Т. Грабовської та О. Грабовського, виступає технологічна адаптивність (володіння інформаційно-комунікативними технологіями, інструментами дистанційного навчання, вміннями створювати якісне цифрове середовище); пріоритет компетентнісного підходу (зміщення акценту на розвиток практичних умінь, виховання автономного фахівця, здатного самостійно приймати рішення, критично аналізувати інформацію, працювати на межі різних дисциплін); відповідність стандартам НУШ (Нової української школи) (орієнтація на дитиноцентризм та особистісний розвиток учня, реалізацію освітніх реформ на практиці, фокусуючись на потребах кожної дитини); криза мотивації (зорієнтованість на подолання соціально-психологічних та економічних бар'єрів, проблеми професійного вигорання і низької престижності професії педагога) [3].

У світі, де знання старіють швидше, ніж друкуються підручники, інноваційність стає важливим механізмом пристосування та виживання вчителя. Майбутній фахівець повинен зуміти перейти від ролі «одного актора» до позиції наставника, фасилітатора, ментора, тьютора. Тому докорінно змінюється його підготовка у стінах університетів. Вона трансформується у педагогічну «лабораторію», де здобувачі, знайомлячись з наявними методиками, навчаються створювати власні, освоюють нові технологічні можливості змішаного навчання, адаптовують дидактичні засоби до сучасних вимог. Учитель має бути гнучким, гуманним, здатним миттєво коригувати стратегію навчання під запити «цифрового

покоління». Центральним елементом його навчання стає здатність до самодетермінації. Йдеться про вміння самостійно визначати свої цілі та керуватися власними переконаннями. Тому моральні та культурні цінності мають бути «етичним виміром» щоденного життя майбутнього вчителя, а процес підготовки – забезпечити присвоєння культурних цінностей, які стали б частиною його внутрішнього світу [1].

З поміж іншого, В. Вишківська наголошує на потребі випереджального характеру професійної підготовки вчителя. Дослідниця підкреслює, що в сьогоденних умовах невизначеності майбутнього головною метою стає формування адаптивного інтелекту та професійної стійкості педагогічного фахівця. Вона фокусується на важливості розвитку критичного мислення, креативності, когнітивної гнучкості, внутрішніх ресурсів, які забезпечують довготривалу професійну придатність. Адже ролі сучасного вчителя стають складнішими і непередбачуваними. Випереджальна підготовка гарантуватиме, що випускник буде актуальним протягом усієї кар'єри, прогностичним, адаптивним, відповідальним, готовим до викликів майбутнього [2].

Отже, підготовка вчителя повинна зосереджуватися на досягненні здобувачами професіоналізму, який визначається не лише знаннями, але й внутрішньою ієрархією цінностей студентів, які можна об'єднати у такі елементи:

- компетентнісний: досконалість, фахова мобільність, адаптивність, гнучкість тощо;
- гуманістичний: людиноцентрованість, персональна відповідальність, етичність, моральність;
- інноваційний: готовність до змін та виходу за межі шаблонів, творчість, генерування власних проєктів, пошук креативних підходів;
- партнерський: соціальність, командна робота, відкритість до обміну розробками тощо.

Отже, особливостями підготовки сучасного вчителя є перетворення її на гнучку, цифровізовану, інноваційну, випереджувальну систему, мета якої – виховання творчого фахівця-гуманіста, здатного працювати в умовах глобальної інтеграції та відкритого суспільства. Вона зорієнтована не лише на передачу знань, але й на формування гнучкої, технологічно грамотної та вмотивованої особистості педагога, здатного працювати в умовах постійних реформ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрущенко В., Табачек І. Формування особистості вчителя в сучасних умовах. *Політичний менеджмент*. 2005. № 1. С. 58–59.
2. Вишківська В. Сучасні вимоги до професійної підготовки майбутніх учителів. *Єдність навчання і наукових досліджень – головний принцип університету* : зб. наук. пр. / укл. Г. І. Волинка, О. В. Уваркіна, О. П. Ємельянова. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. С. 180–182. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/6927>
3. Грабовська Т., Грабовський О. Інноваційні підходи до підготовки сучасного вчителя в контексті вимог Нової української школи. *Педагогічна академія: наукові записки*. 2025. № 24. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17763032>
4. Євтух М. Особливості підготовки сучасного вчителя нової української школи (передумови стандартизації). *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки*. 2021. № 13 (169). С. 78–82. URL: <https://visnyk.chnpu.edu.ua/index.php/visnyk/article/view/366>

**Галина МЕШКО,
Олександр МЕШКО**
(Тернопіль)

СТРЕС-МЕНЕДЖМЕНТ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Багатофункційність і багатозадачність науково-педагогічної діяльності, підвищена професійна і соціальна відповідальність, постійне психоемоційне напруження, значні інформаційні, інтелектуальні та комунікативні перевантаження, нові виклики та безперервна модернізація вищої освіти, – все це чинники, які в сучасних умовах спричиняють погіршення стану професійного здоров'я викладачів закладів вищої освіти та зниження якості їхнього професійного життя.

Результати опитування, яке ми проводили серед викладачів закладів вищої освіти, свідчать про негативні тенденції у їхньому психологічному самопочутті. Зокрема, вони вказали на необхідність розвитку у викладачів таких якостей, як стресостійкість і